

VESZELI DÁNIEL JÁNOS

A rendvédelmi szervek közötti automatizált információmegosztás és -elérés

A XX. század végének és a XXI. század elejének technikai fejlődése eljuttatta az emberiséget az úgynevezett Big Data-korszakba, ahol már megszokott, sőt mindennapos jelenség az önmagukban csak igen kis információs értékkel bíró adatok tömeges gyűjtése és tárolása. Ezek értelmezése, egymással való kombinálása vagy összevetése, valamint a belőlük történő következtetések levonása lassanként önálló tudományággá (és korunk egyik legjobban fizetett szaktudásává) válik. A ma még jellemzően a civil szférában megfigyelhető tendenciák célja általában a felhasználói élmény szintjének növelése, a bevétel maximálása, esetleg a kiadások csökkentése. Ezek közül minimum a kiadások csökkentése, de jellemzően az ügyfélélmény is fontosságot élvező közösségi cél, így a Big Data-megoldások várhatóan rövid időn belül egyre nagyobb, akár meghatározó szerepet töltenek majd be az állami szektorban, és ezen belül természetesen a rendvédelmi (bűnügyi, büntetés-végrehajtási) igazgatásban is, ahol azonban érezhető egy ma még nem teljesen megfogalmazható „közegellenállás” a téma kapcsán. Ennek jelen írás sem a részletes bemutatását, sem pedig a feloldását nem vállalhatja, mindamellett kísérletet tehet egy lehetséges kiindulópont felállítására, amely a már ma is létező technológiai megoldásoknak, és a hatályos szabályozási környezetnek egyaránt megfelelően képes az adatok hasznosulását és hasznosítását lehetővé tenni a rendvédelmi szervek között.

Annak érdekében, hogy egy jellemzően az üzleti szférában és a piaci versenyben közkezdvelt fogalmat legalább részben adaptálhassunk a rendvédelmi szervek tevékenységéhez, meg kell vizsgálnunk a Big Data fogalmának tartalmát, hasznosságát, lehetőségeit, és természetesen a benne foglalt korlátokat, valamint veszélyeket is. Ezek ismeretében lehetőség nyílik olyan következtetés levonására, amely már a rendvédelmi szervek közötti, jelenleg alkalmazott információmegosztást is figyelembe veszi.

Az előbbiek nyomán pedig egy olyan, 2017-es fejlesztésű, új megoldás bemutatása lehet jelen cikk végcélja, amely ha nem is a versenyszférára jellemző szabadsággal kezeli az adatmegosztás és -elemzés kérdését, de forrásként szolgálhat a többcélú adatelemzésekhez és ezáltal a szakmai munka ha-

tékonyágát növelő elképzelések kialakításához a büntetés-végrehajtási szervezettel kapcsolatban álló külső partnerek számára.

A Big Data-elv

Egy olyan sokrétű és nagyszámú adatot kezelő szervezetnek, amelyen a büntetés-végrehajtás, kiemelt fontosságú felmérnie az elmúlt bő tíz év leginkább felkapott adatkezelési és -értelmezési tendenciáját. Ez a Big Data-elv, amelyet első ízben *John R. Mashey*, a kaliforniai székhelyű Silicon Graphics Inc. vezető kutatója illetett ezzel a névvel, egy 1998-as előadásában.¹ Az azóta számtalanszor újragondolt, feldolgozott és „megreformált” idea szerint az akár – sőt rendszerint – több forrásból származó, nagy mennyiségű információ feldolgozása és értékelése képes akár iparági jelentőségű összefüggések, konklúziók felállítását megalapozni. Ez a viszonylag egyszerűnek hangzó megállapítást nem véletlenül egy vezető számítástechnikai cég munkatársa tette – az ezredfordulóra ugyanis a feldolgozó kapacitás képességei már megengedték az angolban 3V-nek nevezett tulajdonságokkal, vagy helyesebben inkább nehézségekkel jellemezhető adattömegek megbízható feldolgozását. Mashey modellje és levezetése különösen jelentős megállapítás volt azt figyelembe véve, hogy ekkor még a ma már szinte létfontosságúnak gondolt közösségi média korszaka előtt jártunk, amikor az emberek (a civil és az üzleti életben egyaránt) lényegesen kisebb jelentőséget tulajdonítottak a nem saját maguk által vezetett adattárak információs értékének. A hivatkozott 3V tehát az információs társadalom adatait általánosan jellemző tulajdonságokat jelöl, úgymint:

- *Volume*, azaz mennyiség: a modern életvitelhez (egyszemélyi és családi szinten éppen úgy, mint vállalati vagy közigazgatási környezetben) szervesen hozzátartozik a kezelt adatok mennyiségének növekedése. Ez egyrészt az elért, elérhető, vagy rendelkezésre álló adatok körét jelenti, de megjelenik benne az azok minősége által keletkeztetett, és az elfoglalt tárhely nagyságában kimutatható növekedés is, amit nem véletlenül szoktak exponenciálisan emelkedőként leírni. Ezt könnyedén alkalmazhatjuk a büntetés-végrehajtási nyilvántartásokra is, ha belegondolunk, hogy tíz évvel ezelőtt a fogva tartott személyek adattára szinte kizárólag szöveget tartalmazott, míg mára már a fényképek és képfájlként digitalizált dokumentumok is elválaszthatat-

¹ John R. Mashey: Big Data and the Next Wave of Infrastrass. Morgan Kauffmann Publ., San Francisco, 1996. http://static.usenix.org/event/usenix99/invited_talks/mashey.pdf

lan részei a nyilvántartásoknak. Utóbbiak persze jóval terjedelmesebbek is, így a Big Data ilyen megközelítésben akár szó szerint is vehető.

- *Velocity*, azaz sebesség: a nyomtatott, hírközlő jellegű sajtó csökkenő piaci jelenlétének az oka nem az emberek ignoranciája a hírek iránt, és nem is a fogyasztói árverseny elvesztése az ingyenes tartalmakkal szemben. A probléma inkább az, hogy az újságok többségükben a tegnapi híreket közlik frissként, ami egyáltalán nem versenyképes az online újságok folyamatosan frissülő tartalmával, és még ennyire sem a közösségi médiával, ahol a világ túlsó felén pár perce történt eseményhez (mint adathoz) már szabad hozzáférésünk lehet². Észszerű vitapont lehet itt a klasszikus újságok javára az adatforrás hitelessége és az átadott információ mélysége, ugyanakkor a sebesség szempontjából az „up to date” adat már nem egy dátumot (napot), hanem valós jelen időt, akár töredék másodpercet jelent az embereknek, és ez lényegében el is döntötte a versenyt. Ez a hatás szintén megfigyelhető a büntetés-végrehajtási nyilvántartások területén, amelyek az utóbbi években a naponta frissülő adatbázisok (mondhatni az újságok) irányából a valós idejű (kvázi online-tartalom-szerű) megoldások felé tolódnak.
- *Variety*, azaz változatosság: az univerzum rendezőelve a rendezetlenség, egyebek között ezért is olyan nehéz megismerni, mivel elsőként rendet és rendszert kell felállítani, amelyben a megfigyelés elvégezhető. A Big Data változatossága (bár sokan így gondolják) nem az adatok tartalmára utal, vagyis nem azt írja le, hogy milyen sokféle adat elérhető bármely témával összefüggésben. Ehelyett ezek feldolgozási nehézségére utal, amennyiben az adatok megjelenési formáinak széles skáláját helyezi előtérbe, ami az összehasonlítást, közös értékelést nehezíti meg. Ezt a rendvédelemre nem olyan könnyű megfeleltetni, de talán úgy érdemes elgondolni, hogy például a rendőrség és a büntetés-végrehajtás is kezel és keletkeztet adatokat személyek meghallgatásáról, de amíg ez az egyik szervezetnél videorögzítéssel történik, a másikonál jegyzőkönyv felvételével. A két adatforrás összehasonlítása, közös értékelése így nehezített.

A 3V besorolást újabban szokás kiegészíteni egy negyedik V betűs fogalommal, ami a *Veracity*, azaz igazmondás. Ennek lényege, hogy a piaci életben jelenlévő vállalatok valódi kockázati tényezőként kezelik a külső forrásokból érkező adatok megbízhatóságát (és ennek megfelelően tervezéseik során

² Ez a Magyarországon egyértelműen domináns Facebook esetében is megfigyelhető, de az olyan, kizárólag szűk terjedelmű vagy rövid időre szóló információs csatornát kínáló médiafelületeken csúcsosodik ki, mint a Twitter vagy a Snapchat.

nagy hibahatárt társítanak hozzájuk), de egyes esetekben még a saját maguk által létrehozott adatok valóságosságát is. Úgy tűnhet, hogy ez a büntetés-végrehajtást nem érintő kérdés, mivel a fogvatartotti nyilvántartást a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény a személyes adatok, a lakcímadatok és a kapcsolattartó személyekre vonatkozó adatok kivételével közhiteles, hatósági nyilvántartásnak ismeri el. Fontos elhatárolni ugyanakkor, hogy a közhitelesség az adatok felhasználhatóságát és nem szükségszerűen a valóságosságát írja körül (habár optimális esetben a kettő közötti összefüggés folyamatos és erős). Egyszerű példája lehet ennek a fogvatartottak iskolai végzettsége, amelyet a befogadási eljárás során, önbevallásos módszerrel mér fel a büntetés-végrehajtási intézet, majd rögzíti a számítógépes adatbázisba. Az ilyen módon „bemondott” adat, mint a fogvatartotti nyilvántartás része, közhiteles besorolásúvá válik, de azért nyilvánvaló, hogy a tényszerű végzettségi adatokért inkább az oktatási intézményekhez és hivatalokhoz érdemes fordulni a büntetés-végrehajtási intézetek helyett.³

Mielőtt néhány jellemző példát hoznánk a Big Data működésére és arra, hogy szinte észrevétlen módon milyen minőségi ugrást jelenthet az emberek életében, szót kell ejteni a legnagyobb hátrányáról is. Éppen az adatok tömegessége okán az ilyen elemzések által kimutatott összefüggések, tendenciaváltozások és predikciók mindig csak a „micsoda” kérdésre felelnek, de szinte soha nem adnak választ a „miértre”. Egy termékbevezetést megelőző Big Data-vizsgálat a várható fogyasztói magatartást keresi, de nem ad választ a célcsoport gondolkodására vagy motivációira. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a Big Data-elemzéssel vagy -feldolgozással kimutatott jelenségek ne lennének mélyebben kutathatók, de azt el kell fogadni, hogy kizárólag az összegyűjtött adatok értékelése a lehető legkritikább esetben fog feltárni okozati kapcsolatokat.

³ Nem elvárható a büntetés-végrehajtási intézetektől, és a szabadságvesztés végrehajtásának céljával sincs közvetlen összefüggésben, hogy az önbevallásos iskolai végzettség vagy szakismeret adatot (amely akár évtizedekkel korábban folytatott tanulmányokra hivatkozik) ellenőrizze bármely oktatási intézménynél. A példa itt azt hivatott demonstrálni, hogy a büntetés-végrehajtási nyilvántartás közhiteles hatósági nyilvántartásként való meghatározása nem minden adatkör vonatkozásában jelent egyértelmű garanciát az információforrás tekintetében.

A Big Data felhasználásának példái

Az egyik első, és máig legismertebb Big Data-alapú szolgáltatás az Amerikai Egyesült Államokon belüli légiutas-szállításhoz kapcsolódik. Egy vállalkozó szellemű és gyakran repülő utas megfigyelte, hogy ugyanazon a desztináción jelentős eltérés mutatkozik a jegyárakban attól függően, hogy mikor foglalja le őket az utas, vagy épp melyik társaságot választja. Az e megfigyelésre alapozott webes szolgáltatása a légitársaságok jegyajánlatait gyűjtötte és értékelte, a felhasználók pedig az indulóhely, a célpont és az utazás tervezett idejének megadásával kiválaszthatták a számukra legkedvezőbb ajánlatot, mégpedig az adott pillanatban elérhető, foglalható jegyek közül (*velocity*). Ez a ma már szinte mindennapos szolgáltatás (Magyarországon is több honlap kínál ár-összehasonlítást szinte minden típusú, kiskereskedelmi forgalomban kapható termékre) akkor úttörőnek számított. Meg lehet figyelni ugyanakkor rajta a Big Data említett hiányosságát, azaz a „miért” kérdés megválaszolatlanságát – a megoldás nem vizsgálta, hogy az egyik repülőjegy a kerozin ára, a „last minute” akció vagy valami más miatt olcsóbb-e, mint a többi, csak egymás mellé rendezte az árakat.

Hasonló üzleti példát mutatott az a távközlési cég, amelyik a call center-be érkező ügyfélhívásokat elemezte. A teljesen más struktúrájú (*variety*) számlázási adatokkal együtt elemezve kiderült, hogy a késedelmesen fizetők telefonálnak nagy arányban, és arra kérdeznék rá, hogy milyen hatása lehet a tartozásuknak a szolgáltatás folyamatosságára. Az eredmények alapján a cég újratervezte a számlalevelek tájékoztató felületét, több adatot feltüntetve a késedelmes kiegyenlítés következményeiről és költségeiről. Az új típusú dokumentum bevezetése után látványosan csökkent a call center terhelése, így az ügyfelek várakoztatása is.

Az előzőekhez képest nem üzleti, hanem közcélú felhasználási terület az egészségügyi ellátásban korábban már Magyarországon is tervezett, egységes kórelőzményi rendszer. Más államokban már működik ilyen megoldás, amelynek lényege, hogy valamennyi egészségi, illetve azzal összefüggő releváns adatot egy központi adatgyűjtőbe rendeznek (persze az adatok kezelői továbbra is azok a szervek vagy személyek, amelyeknél, illetve akiknél ezek keletkeznek). Amikor egy beteg megjelenik az orvosnál, a személyes adatainak megadása után azonnal elérhetővé válik a teljes kórelőzménye, ami egyes esetekben tényleg jelentős mennyiségű (*volume*) adat összerendezését feltételezi a háttérben. De ez a sürgősségi ellátásban is hasznos lehet, mivel például lehetségessé válhat egy öntudatlan beteg gyógyszerérzékenységének

vagy a korábbi kezelőorvosa kilétének megállapítása is. Ebben a példában már megjelenik a célhoz kötött, felelős információkezelés elve is, hiszen egy ilyen adatbázishoz hozzáférve például az egészségbiztosítók a hosszú távon kockázatos, deficités ügyfeleket kiszűrhetnék még a szerződés-kötés előtt – ennek megfelelően a hozzáférés erősen behatárolt kör számára lehetséges csupán.

Szintén a Big Data-modell szerint alakul át lassan a közoktatás is. Az elektronikus eszközök alkalmazása az iskolákban nemcsak azt idézi elő, hogy a tanulók kijelzöt néznek könyv helyett. A technológia mögöttes műveletei közvetlen és hatékonyabb visszajelzéseket tudnak adni a tanítási módszerek eredményességéről, mint az év végi osztályzatok, vagy osztályátlagok összevetése. A csoporthatékonyság mellett az egyéni teljesítmény is visszajellezhető, egyes helyeken a digitális tankönyvek előlapi kamerája figyeli a tanulók szemmozgását, így elemezve az olvasási sebességüket, vagy azt, hogy milyen hamar veszítik el a figyelmüket, esetleg fáradnak el a tanítási nap során. Ez a megközelítés már az egyénre visszautaló következtetést is megenged, de nem oldja fel a „miért” hiányának kérdését.

Big Data „jellegű” tevékenység a büntetés-végrehajtásban

Az előbbi példákhoz részben hasonló működési logikán alapuló megoldások jelenleg is fellelhetők a magyar büntetés-végrehajtás adatkezelési és -feldolgozási gyakorlatában. Ezek az üzleti (szolgálati) folyamatok logikájának oldaláról vizsgálva részben megfeleltethetők a jelen írás alapjául szolgáló, szervezetek közötti információmegosztásnak, ellenben az informatikai háttér oldaláról lényegesen egyszerűbbek annál, hiszen minden megoldás kizárólag a büntetés-végrehajtás zárt célú, homogén rendszerkörnyezetében valósul meg. A következő három példa a civil szektorból ismertetett modellekhez való hasonlóság szerint, a kevesebbtől a több egyezőség irányába haladva mutatja be, hogy a Big Data jellegű funkciók és felhasználás 2017-re már a szervezeti kultúra és tevékenység integrált részévé vált.

Bevezetése idején is több modulból állt a Főnix alkalmazásrendszer, ezek száma 2017. második fél évére megközelítette a húszat. A képzeletbeli fontossági sorrend elején természetesen a fogvatartotti alap nyilvántartási rendszer áll a maga mintegy kétezer képernyőjével, több tízezer elemből álló kód-szótár- és partnertörzsével, valamint a benne szereplő 198 018 személy

mintegy 421 615 elektronikusan nyilvántartott, a fogva tartásra vonatkozó adatával.⁴ Az e mellett működő modulok (például egészségügyi, pártfogó felügyelői, ruházati, munkáltatási, pénzügyi, letétezési, élelmezési) jellemzően visszahivatkoznak, vagy akár közvetlenül felhasználják a fogvatartotti alap nyilvántartási rendszer egyes adatait. Ennek jó példája a felhívási tevékenységet támogató rendszer, amely új ügy indításakor a fogvatartotti alap nyilvántartási rendszer adatbázisában is keresést hajt végre, és ha a felhívással érintett elítélt korábban már volt fogva tartásban, akkor felajánlja a személyes adatok átemelését, ezzel csökkentve az adatrögzítéshez szükséges időtartamot.

Egy másik Főnix modul, a vezetői információs rendszer az előzőnél jóval nagyobb hasonlóságot mutat a Big Data-megoldásokkal. Ebben a modulban előre definiált lekérdezések futtathatók, ahol a paramétereket részben a felhasználó tudja beállítani. A például a fogvatartottak létszámát és elhelyezését, vagy munkával történő foglalkoztatásukat elemző adatsorok a Főnix más alrendszereiből teljesen automatikusan veszik át a szükséges adatokat, továbbá azokat több helyen grafikusán is ábrázolják. Elérhetőek még ezen kívül időszakos és egy múltbéli, meghatározott napra vonatkozó, historikus adatok is. Itt már megfigyelhető a Big Data-elv jellemző tulajdonsága, amely szerint az adatok összefoglalt és fókuszált megjelenítése a „miért” kérdésre nem keres választ, célja a vezetői információs rendszerhez hozzáféréssel rendelkező vezetők minél letisztultabb, aktuális adatokkal való ellátása. Természetesen a koncentrált, vezetői szintű adatok alapján számos olyan hatásvizsgálat, ellenőrzés, vagy intézkedési terv végrehajtására kerül sor, amelyek már a háttér-folyamatokra és ezek összefüggéseire, a kiváltó okokra és a lehetséges kifizetési irányokra (összességében a már többször említett „miértre”) is kiterjednek. Fontos ugyanakkor belátni, hogy a vezetői információs rendszerben a több helyről gyűjtött, aggregált, és kompakt formában közölhető adatok célja nem az okok elfedése, hanem egy olyan vezetői szabadság és tájékoztatás megtartása, ahol az előljárók a főbb adatok alapján rendelkezhetnek az egyes témakörök részletesebb kifejtéséről.

A büntetés-végrehajtásnál alkalmazásban lévő, a Big Data jellemzőkkel leginkább bíró megoldás a prediktív mérőeszközök rendszere. Ennek lényege, hogy a fogvatartott befogadásakor felvett, több szempont szerint differenciált kérdőívek adatainak rögzítése nyomán egy algoritmus megbecsüli a sza-

⁴ A fogvatartotti alap nyilvántartási rendszer 2.0.0.170629 verziószámán, a 2017. 07. 31-i adatbázis-állapot szerint végzett felmérés alapján.

badságelvonás egyes kritikus területein (például a szerhasználat, a szökés, az informális csoportban betöltött vezető szerep) várható kockázatokat. A várt hatás szerint minél több input adat kerül be idővel a rendszerbe, akkor mind az összehasonlítási és elemzési mélység, mind pedig ennek hatására a becslések várható pontossága növekedni fog. Azaz, a nagyon nagy mennyiségű, változatos körülményekről szóló és adatokat tartalmazó információt ez a rendszer úgy értékeli ki és ad azokról összefoglaló (összehasonlítható) adatot, hogy a büntetés-végrehajtási szakmai munkát befolyásoló kockázatok ismeretében a szakemberek a megfelelő biztonsági intézkedésekről és/vagy kockázatcsökkentő lehetőségekről, továbbá a reintegrációs célkitűzésekről megalapozott döntést tudjanak hozni. Eközben a rendszer a kérdőívekben szereplő egyes kérdésekre adott válaszok alapján visszajelzést ad arról is, hogy a felmérés alanya milyen előzmény miatt kitett az egyes kockázatoknak, vagyis a „miért” kérdés felmérése is kapcsolódó része a funkcionalitásnak, habár a társadalmi visszailleszkedés szempontjából szükséges kockázat-enyhítési és -kezelési módszer kidolgozása így is a szakemberek feladata lesz majd. Fontos azonban kiemelni, hogy a teljesen letisztult Big Data-modelltől eltérően a prediktív mérőeszközök rendszere az alany egyéni igényeire koncentrálnak, vagyis nem kizárólag eredményszemléletű, mint a vázolt egyes megoldások. Innen nézve ez a rendszer épít a Big Data alapgondolatára, de tovább is viszi.

Rendvédelem és adatkezelés

Az előbbieken bemutatott modell és a példaként felhozott felhasználási területek egyöntetűen az információs társadalom korára jellemző, az emberek életminőségének és az elvégzett munka eredményességének javítását erősítő innovációk köré tartoznak. Ehhez mérten az állami szektor, a közösségi feladatok ellátása nem mutat szignifikáns eltéréseket a XXI. században, ahogy az oktatásra, az egészségügyre, és persze a büntetés-végrehajtásra vonatkozó példák is demonstrálták ezt. Mindamellet a Big Data-megoldások alkalmazása állami szerveknél jellemzően sokkal hangsúlyosabban felveti az adatkezelés kérdéskörét.

Egy üzleti szolgáltatás, termékvásárlás során az általános szerződési feltételek rendre tartalmazzák, hogy a rendelkezésre bocsátott vagy a szerződés-szerű tevékenység során keletkezett adatokat az érintett vállalkozás kezelheti, vizsgálhatja, üzleti kutatásai során felhasználhatja, vállalatcsoporton belül

megoszthatja, vagy akár harmadik fél számára el is idegenítheti. A tömbösített, jól szegmentálható felhasználói adatbázisok óriási piaci értékkel bírnak, és ez sok esetben meg is jelenik a termék vagy szolgáltatás kedvező felhasználói árban, habár a vevők hajlamosak megfedkezni arról, hogy némely adásvétel keretében nemcsak a pénzüket, de az identitásukat is átadják. Ettől jelentősen eltér (szigorúbb) az állami szervek adatgyűjtési és -kezelési gyakorlata, amennyiben kötött jogi normatívák határozzák meg, hogy az egyes adatokat mely szerv kezelheti, milyen célból, és mennyi időn keresztül. Az egyes állami feladatok végrehajtása során gyűjtött vagy keletkeztetett adatok tehát soha nem tisztán felmérési, megismerési (vagy piaciérték-teremtési) célúak, hanem mindig valamilyen jogszabályi felhatalmazás alapján, meghatározott társadalmi érdek és cél elérése okán kezelik őket. Ebből következően minden adatnak önálló információs értékkel is kell bírnia, minimum a keletkezését és kezelését lehetővé tevő ügykörben. Ez természetesen nem zárja ki az egymással való összefüggést, a megfeleltetést, és a téves vagy jogosulatlan adatkezelést sem, mindamelllett álláspontom szerint így is jóval kontrolláltabb működési környezetet és feltételeket jelent a felelős adatkezelés szempontjából. Figyelembe kell azonban venni az egyének nagyfokú érzékenységét az információs önrendelkezés tekintetében, amennyiben a saját elhatározásukból átadott adataikkal való visszaéléshez jellemzően kisebb valószínűséget és veszélyességet társítanak, mint a valamely hivatalos szerv felhatalmazása vagy eljárása alapján, kötelezően gyűjtött vagy átadandó adat esetében.

A rendvédelmi szervek, jelen írás során elsősorban a büntetés-végrehajtási szervezet adatkezelése még az állami szervek között is sajátosnak tekintendő, mivel az eljárások alanyai kényszerintézkedést kötelesek eltűrni, és ennek részeként történik meg az adataik nyilvántartása. A büntetés-végrehajtási jogviszonyból eredő valamennyi kötelelem teljesítéséhez, illetve a fogvatartottakat megillető jogosultságok érvényesítéséhez szükséges adatok köre rendkívül széles, figyelembe véve, hogy a teljes életvitelt lefedik. Igen erősnek tekinthető éppen ezért az a törvényi felhatalmazás is, ami a büntetés-végrehajtási nyilvántartásra vonatkozóan nem taxatív felsorolásként, hanem a már említett módon, a jogok és kötelezettségek teljesülése érdekében szükséges adatokként definiálja a fogvatartottak esetén kezelt információk körét. Az ez irányú normaszöveg-megfogalmazással nemcsak a tételes felsorolás vált szükségtelemmé, de az adatkezelés egy – az állami rendszerekben jellemzően megfigyelhető – általános elvének lefektetésére is sor került. Ha a büntetés-végrehajtási adatok nyilvántartásának célja a jogok biztosítása és kötelezett-

ségek teljesítése, akkor a felhasználásuk is ezek alapján történhet. Általánosan megfogalmazva ugyanezt, az állami szereplőknél az adatkezelő rendszerek fő funkciója a bennük elhelyezett információkra korlátozódik, így jellemzően nem céljuk más rendszerekhez és más állami szereplőkhöz csatlakozni, azok információigényét kiszolgálni.

Pedig az együttműködésre a modern rendvédelmet érintő legújabb kihívásokat figyelembe véve talán nagyobb szükség van, mint eddig bármikor:

- A vallási vagy kulturális alapon szélsőséges, esetenként radikális személyek és csoportok fenyegetése napi valósággá vált Európában. A rendvédelem elsődleges feladata itt nem a felszámolás és a felelősségre vonás, mivel ezek már „megengedik” a veszélyeztetés vagy támadás bekövetkeztét. Ezeknél jóval fontosabb az információgyűjtés, a felderítés, és a megelőzés, amely azonban szükségszerűen adatkezelő és -elemző tevékenység. Mivel a veszélyt egy ember, vagy emberek kis létszámú csoportja jelenti (akiknek alapstratégiája, hogy a támadásuk végrehajtásáig elvegyüljenek a népszerűségben), a felderítés megköveteli a különösen jelentős mennyiségű és milyenségű adatfeldolgozását, ami egyértelműen Big Data-megoldásokat feltételez.
- A tömeges migrációval kapcsolatos nyomás, és az ennek okán Magyarország egész területére kiterjedő válsághelyzet olyan szintű operatív kooperációt követel meg a rendvédelmi szervektől, amelynek stabil alapját az információmegosztás teremti meg.
- Az általános rendvédelmi feladatok közül kiemelten a bűnmegelőzési, felderítési és nyomozási tevékenységekkel kapcsolatosan az elmúlt években jelentősen megnövekedett a büntetés-végrehajtási adatforrásokra vonatkozó igény. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy egy rendőrségi adatgyűjtésnek a fogvatartotti nyilvántartásból való információkérés már nem eseti, hanem inkább jellemzően visszatérő része. Ez a számosság az összes büntetés-végrehajtási szervet (helyi és központi nyilvántartást vezető szervezeti egységeket) tekintve meghaladja az évi százezres nagyságrendet is, amely már csak e miatt is felveti a Big Data-megoldások alkalmazásának relevanciáját.

Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (a továbbiakban: Infotv.) Magyarországon nemzetközi összehasonlításban is erős védelmet teremt az adatvédelmi környezet tekintetében. Kizárja például a célhoz kötöttség figyelmen kívül hagyását, illetve a konkrét felhatalmazás nélküli, tömeges adatkezelést. Ezen általános garanciák a rendvédelmi együttműködés során akár megkötő jellegűek is lehetnek, ha valamely jogszabályban rögzített feladat nem oldja fel őket. Által-

lánosságban érvényes rendőrségi megítélés például, hogy a bűnlekövetők büntetés-végrehajtási intézetben kialakított kapcsolati és civil kapcsolattartási rendszerének felderítése, vagy az ismert bűnismétlők szabadulására történő felkészülés nagy eséllyel segíteni tudja a bűncselekmények elkövetésének megelőzését célzó rendőri erőfeszítéseket. Azonban csak ezen állítás nem vezethet például a vonatkozó büntetés-végrehajtási adatok teljes átadásához a rendőri szervek számára. Természetesen, ha egyes ügyekben konkrét adatkérés érkezik, azt a büntetés-végrehajtás teljesíti, de ezeknek minden esetben le kell fedniük a vonatkozó jogszabályokban megjelenő célzatosságot, eljárásrendet és transzparenciát.

A rendvédelmi jelleggel nyilvántartott adatok jellemzői

Annak érdekében, hogy vázolhassuk a szervezetek közötti információmegosztás módszereit, előzetesen szükséges áttekinteni, hogy a dedikáltan ebből a célból keletkezett, vagy ilyen ügykörben felhasznált adatoknak az adatkezelő szempontjából mely sajátosságai kiemelt fontosságúak. Itt egy olyan, egyszerűsített modell felállítása a cél, amelynek alapján az akár nagyon különböző adatszolgáltatási technikák és rendszerek jobban összehasonlíthatóvá válnak. Véleményem szerint itt három alapvető ismérvet kell megvizsgálnunk, amelyek sorrendisége is egymásra épülést, az előző hatás tovább erősítését jelenti.

A rendelkezésre állás a leginkább alapvető követelmény, azt reprezentálja, hogy a rendvédelmi adatigény egyáltalán tud-e találkozni a megfelelő adatforrással. Két vetülete a jogi és a technológiai rendelkezésre állás. Jogi értelemben azt a korábban már említett, normatív felhatalmazást jelenti, amely megengedi a rendvédelmi szervnek (illetve a szerv munkatársának), hogy megismerje, kezelje, és saját feladatai, céljai elérése érdekében felhasználja a más szerv kezelésében lévő adatokat. A technológiai vetület ennek a megismerésnek a gyakorlati megvalósulása, vagyis hogy a rendvédelmi szerv számára milyen eljárásban állhat rendelkezésre a szükséges információ. A saját feldolgozási kapacitással nem kezelhető, vagy csak áttételeken keresztül (más szervek hozzájárulásával, engedélyével) beszerezhető adatok rendelkezésre állási mutatója értelemszerűen akkor is jóval alacsonyabb, ha amúgy a megismerésükre és felhasználásukra vonatkozó jogi felhatalmazás erős.

Másodsorban említhető a megbízhatóság mint az adatok hitelességét megtestesítő tulajdonság. Az előző bekezdésben szereplő rendelkezésre állási kri-

tériummal összefüggésben itt már kimutatható az egymásra épülés, amennyiben a véges adatfeldolgozási kapacitást a számos, rendelkezésre álló információ közül arra kell fordítani, amelyeket teljesen megbízható forrásként kezelünk. Ez gyakorlatilag szinte lefedi a Big Data-ismérvéknél kifejtett *veracity* fogalmat, de egyben számos többletjelentést is hordoz. Ilyen például az aktualitás, azaz hogy a kapott adat a feldolgozáskor reális és valós állapotot tükrözze, ne legyen elavult. Ugyanilyen fontos a teljesség, amennyiben az adatforrás lesz a leginkább megbízható, amely a szükséges információk minél teljesebb körét biztosítja a rendvédelmi felhasználás céljából. De ebbe a kategóriába kell sorolni az értelmezhetőséget is, mivel a többes jelentéstartalmú adatok alapján lehetséges, eltérő következtetések egyértelműen megbízhatóság ellen hatnak.

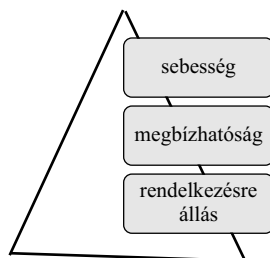
A harmadik meghatározó információmegosztási tulajdonság a sebesség. Azt mutatja meg, hogy a rendelkezésre álló és megbízhatónak tekintett információs források irányából milyen időigénnyel lehetséges adatot kinyerni a rendvédelmi felhasználás céljából. Fontos itt megfogalmazni, hogy a sebesség az adatok „mozgásának” időigénye mellett magában foglalja az adatigénytől egészen az adat rendelkezésre állásáig bekövetkezett teljes időmúlást, de az információ feldolgozásához szükséges időt már nem. Utóbbira úgy lehet tekinteni, mint a rendvédelmi felhasználás, például nyomozás munkaigényére, amit egy specializált megjelenési forma vagy rendszeres adatszolgáltatás tud rövidíteni ugyan, de ekkor sem lesz ez alapfeladata az adatok átadását lehetővé tévő környezetnek. Nagyon leegyszerűsítve, a sebességi faktor a kérdés (adathiány) megfogalmazódása és a válasz rendelkezésre állása között eltelt időt reprezentálja. Itt egyértelműen a „gyorsabb a jobb” elve érvényesül, illetve ezt próbálják meg az állami, ezen belül a rendvédelmi szervek általánosan érvényesíteni.⁵

Minden megoldást vagy fejlesztési elképzelést azzal együtt szükséges értékelni, hogy az 1. számú ábrán látható piramis csúcsához közelebb lévő tulajdonságok csak az alattuk lévő(k) stabilitása esetén láthatják el funkciójukat. Ennek megfelelően valamennyi Big Data-megoldás vázolása vagy épp értékelése során elsősorban a rendelkezésre állást, ez után a megbízhatóságot,

⁵ A BVOP központi szállítási és nyilvántartási főosztályára érkező belföldi jogsegélykérelmek (e példában függetlenül attól, hogy azok rendvédelmi szervtől érkeztek-e) nagyjából felében szerepel valamilyen jelölés, vagy szöveges utalás arra, hogy az általánosnál gyorsabb adatátadást igényelnek az adatkérő partnerek. Ilyenek a „sürgős”, „nagyon sürgős”, „soron kívül”, „azonnalos” jelölések, de számos esetben konkrét határidőt is megjelölnek az adatszolgáltatáshoz, nem jogszabályi hivatkozással, hanem a saját határidők betarthatóságára utalva.

1. számú ábra

Az adatkapcsolat szempontjából fontos tulajdonságok egymásra épülése



végül pedig a sebességet kell értékelni. Természetesen ez egy okkal nagyon kevés variánst alkalmazó modell, aminek nem az adatok valamennyi releváns tulajdonságának felmérése a célja, hanem a már jelenleg is alkalmazott, ilyen célú megoldások egy lehetséges továbbfejlesztésének bemutatása.

Információmegosztás a rendvédelmi szervek között

A megelőző részben vázolt modell megfeleltetése a napi feladat-végrehajtásnak úgy lehetséges, ha az ágazati sajátosságok irányából megközelítve rögzítjük, hogy mely adatok mozognak ilyen célzattal, ennek mi a jelenlegi metodikája, és a korábban ismertetett jellemzők közül mely tekintetében lehet helye korszerűsítésnek, fejlesztésnek, vagy új módszerek bevezetésének. Ez után nyílik meg a lehetőség konkrét megoldások vizsgálatára. Természetesen a rendvédelmi szervek között számos formában és irányban történik információcsere, mindamelllett a követhetőség érdekében a továbbiakban a leginkább jellemző, a büntetés-végrehajtási nyilvántartásból a rendőri szervek részére történő adatszolgáltatást vesszük alapul.

A releváns adatok csoportjának meghatározása

Egy optimalizált információmegosztási megoldás tervezéséhez előzetesen tisztában kell lenni azokkal az adatokkal, amelyek e csatornán keresztül áramolhatnak. Egy, a büntetés-végrehajtás irányából a rendőrség felé történő adatbiztosítást ennek megfelelően – az előbbi, egyszerűsített modellen keresztül – a következők szerint írhatunk le.

Általános érvénnyel megállapítható, hogy a rendelkezésre állás a büntetés-végrehajtási adatok esetében konstans, amennyiben a vonatkozó jogszabály a fogvatartotti nyilvántartást közhitelesnek tekinti, továbbá kötelezi a büntetés-végrehajtást annak folyamatos vezetésére. Szakági sajátosság, hogy az egyes büntetés-végrehajtási intézetek jellemzően kezelnek nyomozási és büntetőeljárás adatokat is, vagyis a rendelkezésre állás nem csak és kizárólag a büntetés-végrehajtási szervezet törvényben rögzített feladatainak ellátása során keletkezett adatok tekintetében állapítható meg, hanem annál kiterjedtebb körben is. Ugyancsak a rendelkezésre állást erősíti, hogy az elsődleges, számítógépes nyilvántartás mellett az analóg, papír alapon kezelt információk is jelen vannak a rendszerben – ezt azonban nem értékelhetjük elavultságnak, vagy redundanciát keletkeztető tulajdonságnak, mivel a fogva tartott személyekkel való hivatalos kommunikáció írásbelisége megköveteli a dokumentumok keletkeztetését (tekintve, hogy a fogvatartottak, helyzetükből adódóan, csak szűk körben férnek hozzá elektronikus dokumentumokat kezelő megoldásokhoz).

A megbízhatóság a büntetés-végrehajtási adatok területén általánosan erős. Valamennyi jogosultat és partnert figyelembe véve (a jogosultak körébe értve itt a fogva tartott, vagy a korábban fogva tartott személyeket is), a nyilvántartott adatok pontosítására, kijavítására vonatkozó kérelmek száma elenyésző az összes tárolt információhoz viszonyítva. A kimagasló megbízhatóság azonban alapkövetelmény, mivel a büntetés-végrehajtási nyilvántartásnak nincs alternatívája, az itt keletkezett információk jelentős részének ez a kizárólagos forrása.

Amíg a rendelkezésre állás, a megbízhatóság szempontjából a jogszabályi felhatalmazások és az alkalmazott megoldások előnyös környezetet alakítanak ki a rendvédelmi szervek közötti hatékony információmegosztáshoz, a sebesség követelménye ezektől érezhetően és jelentős mértékben elmarad. Az egyes adatigénylések komplexitásától függetlenül az átfutási idők még mindig viszonylag hosszúak, ami inkább az egyszerűbb, vagy kisebb számú adatot igénylők elégedetlenségét válthatja ki, mivel nem fogadják el, hogy a rutinszerű kérdések megválaszolásához ennyit kell várniuk. Azt, hogy ez mekkora hányadot képvisel a rendvédelmi adatszolgáltatásokon belül, jól mutatja, hogy a BVOP által vezetett központi nyilvántartáshoz címzett, rendőri szervektől érkező adatigényléseknek legalább a hetven százaléka nagyon jól körülhatárolható és egyszerűen értelmezhető kérdéskört érint:

- Egy természetes személyazonosító adataival leírható személy a válaszadás időpontjában büntetés-végrehajtási intézetben fogvatartott-e.
- Ha igen, akkor melyik intézetben, milyen jogcímen és hatóság rendelkezése alapján, valamint előreláthatan meddig.

Ezek alapján tehát a belföldi jogsegélyek tetemes részében mindössze egy adatbázis-jellegű feladatot kell végrehajtani (eldönteni azt, hogy a keresett személy büntetés-végrehajtási jogviszonyban tartózkodik-e), majd ennek eredményétől függően maximum négy adatkört kiemelni. Ha utóbbiakat elfogadjuk a leginkább releváns adatköröknek – amit az előfordulási arányukat tekintve nem is lehet megkérdőjelezni –, akkor érdemes röviden áttekinteni a rájuk adható válaszok milyenségét is.

- a) *Büntetés-végrehajtási intézeti elhelyezésre vonatkozó adatok*: itt a fogvatartott elhelyezését a válaszadás ideje szerint biztosító, vagy a vele kapcsolatos nyilvántartást vezető (mint ügyintézésre, illetve bővebb adatszolgáltatásra illetékes, ha ez a kettő például megőrzés okán a válaszadás idején eltér) intézet nevét adják meg. A válaszok csoportja felülről zárt, jól körülhatárolható, kiegészítő magyarázatot nem igényel, és az információ címettjei előtt jól ismert.
- b) *Jogcímre vonatkozó adatok*: a büntetés-végrehajtási jogviszony tartalmára utaló, leginkább alapvető adatként az előzetes letartóztatotti, elítélti, kényszergyógykezelt, vagy elzárásos státust lehet ezzel az adattal megerősíteni. A rendvédelmi szervek közötti kommunikációban önálló jelentősége nincs, jellemzően hozzáadott jelentéstartalma miatt fontos (például egy előzetesen letartóztatott esetében a rendőrség a kapott információ alapján tudja, hogy kihallgatáshoz a rendelkezési jogkör gyakorlóját is meg kell keresnie, nem elégséges a büntetés-végrehajtási intézet parancsnokához fordulnia). A lehetséges válaszok itt is egyértelműek és ismert jelentéssel bírnak.
- c) *Hatóságra és előzményre vonatkozó adatok*: a további ügyintézéshez szükséges referenciaként kerül a legtöbb esetben átadásra az ítéletet kiszabó vagy előzetes letartóztatást elrendelő hatóság megnevezése, és a vonatkozó ügyszám. A jogosult hatóságok köre határozza meg a lehetséges válaszokat, ez szintén minden részes rendvédelmi szerv előtt ismert adat, csak a leginkább esetben igényel bárminemű kiegészítést.
- d) *A fogva tartás várható idejére vonatkozó adatok*: ebben az adatkörben dátumadatok megadására kerül sor a büntetés-végrehajtási intézet számításán alapulva. Az aktuálisan számított szabadulási idő minden egyéb releváns körülmény változatlansága mellett mutatja be a fogva tartás még hátralévő tartamát. A rendvédelmi kommunikációban elsődlegesen a terhelt személyek jelenlétének és fellelhetőségének szempontjából van jelentősége, éppen ezért külön magyarázatot csak további, erre épülő kérdések esetén igényel.

Látható tehát a leginkább releváns adatok megegyezősége abban, hogy különleges büntetés-végrehajtási szakértelem nem szükséges sem az amúgy sokrétű nyilvántartási adatok között történő lokalizálásukhoz, sem pedig a kapott eredmény értelmezéséhez, rendvédelmi célú felhasználásához. Az adattípusok közös jellemzője, hogy nem leíró, csak kifejtéssel átadható információk, hanem legtöbbször számadatok és azonosítók (ügyszámok), illetve kódszótárakba rendezhető tulajdonságok.

A jelenleg alkalmazott megoldások elhatárolása

Visszatérően felvetődő kérdés a rendvédelmi információmegosztás vonatkozásában a rendszeresség és a feladatstruktúrába illeszkedés. A jellemzően írásbeli módszerekkel történő adatközlési megoldások elhatárolása e szerint a következőképpen történhet.

- *Egyszeri, folyamatba illesztett adatszolgáltatások*: a leginkább általános adatkérési altípusban egy rendőri szerv specifikált adatkéréssel fordul egy büntetés-végrehajtási szervhez. Előnye, hogy szinte bármely kérdés megfogalmazható benne, és reagálni tud az adott ügy sajátosságaira. Hátránya, hogy a legegyszerűbb kérdés esetén is jelentős időigénye van (mivel adminisztratív részfeladatokkal terhelt az eljárás).
- *Egyszeri, automatizált adatszolgáltatások (ügynevezett figyelőztetések)*: az előbbinél lényegesen ritkább eset, amikor egy jövőben bekövetkező eseményhez kötötten, vagy valamely körülmény bekövetkezéséről kérnek adatszolgáltatást. A rendőri szervek részéről leggyakrabban igényelt ilyen jellegű adatok a szabaduláshoz, az elhelyezés megváltoztatásához, illetve a büntetés-végrehajtási jogviszony jellegének megváltozásához kapcsolódnak. Hátrányuk, hogy az információs lánc könnyen megszakadhat, ha a releváns történés bekövetkeztekor az információt a büntetés-végrehajtási szerveken belül nem továbbítják.
- *Rendszeres, folyamatba illesztett adatszolgáltatások*: ezek a meghatározott időközönként, vagy igény szerint visszatérően kért adatok jellemzően személyek egy csoportjára vonatkoznak, bár nem példa nélküli az egy személyre fókuszált megkeresés sem. Példaként említhetők az adott időszakban szabadulókról, a bv. intézetben bűnügyi érdekből elhelyezettekről szóló kimutatások. Ezek történhetnek visszatérő megkeresés, vagy akár együttműködési megállapodás alapján is, ugyanakkor megvalósulási formájuk a büntetés-végrehajtási szervezetnél az elmúlt években végrehajtott moderni-

záció mellett is, az adatkérők megkeresési módja okán, többségében papír-alapú, így jelentős adminisztrációt igényelnek.

- *Rendszeres, automatizált adatszolgáltatások:* idetartoznak a valamely jogszabály alapján egy meghatározott rendőri szerv részére megküldendő, kötelező értesítések például a foganatba vételről, vagy a fogvatartott szabadításáról. Sajátosságuk, hogy nem megkeresésre történik az adatátadás, hanem az adatközlő kezdeményezésére, valamely szakági normából eredeztethetően.

Amint azt a releváns adatok vizsgálata során megállapítottuk, a rendőri szervek irányából tapasztalható adatkérések növekvő száma mellett azok komplexitása, és az igényelt információk köre stagnál, méghozzá egy jól körülírható és kereshető, egyszerűen értelmezhető halmazon belül. Ennek megfelelően a fejlesztés optimális iránya egy olyan célzott megoldás, amely a sebességi tényezőt a rendelkezésre állás és a megbízhatóság változatlanul kiemelkedő szintje mellett erősíti, és leginkább az egyszerű, folyamatba illesztett adatkérésekre (mint zömre) reagál.

Az integrált megoldások előnyei és hátrányai

Az előzőekben bemutatott igényeknek megfelelő információmegosztási megoldás szükségszerűen jóval rezponzívabb kell hogy legyen, mint a levelezésen alapuló belföldi jogsegélyek (sebességi tényező), ugyanakkor az adatkérők számára ismert és magabiztosan használható adatforrásként kell megjelennie (megbízhatósági tényező). Továbbá az adminisztrációs terhek csökkentését olyan módon kell biztosítani, hogy ez ne veszélyeztesse az adatbiztonság követelményét.

Felvetődhet egyfajta élősavas, call center alapú megoldás, ahol a büntetés-végrehajtási adatokkal foglalkozó szakemberek azonnal választ adnak a felvetődő adatigényekre. És bár ez a megoldás nagyban erősítené a sebességi tényezőt, egyúttal gyengítené az annak alapját képező rendelkezésre állást és megbízhatóságot. Egy telefonos információs központ áteresztő képessége a vonalak és a kezelők számától függ, amit nagyon nehéz tervezni egy előre nem felmérhető, változó intenzitású keresleti oldal mellett, így viszont vélelmezhető volna, hogy egyes hívók nem vagy csak tetemes várakozási idő után érhetnék el a szolgáltatást. Ugyanígy az átadott adatok körének és helyességének utólagos vizsgálata csak hangfelvétel alapján történhetne, amely igen körülményes módszer.

Alternatív megoldásként jelentkezik a büntetés-végrehajtási adatokat elérhetővé tevő funkcionalitásnak a rendőrség szakrendszerébe történő beillesztése. Ez a módszer biztosítaná a sebesség fejlesztését, az adminisztráció csökkentését és az adatkérő számára megszokott munkakörnyezetben való navigálással a hibalehetőségek minimalizálását is. Mindazonáltal egy ilyen fejlesztés rendkívül idő- és költségigényes lenne, mivel a több szakrendszeren keresztül is biztosítani kellene a célhoz kötöttség elvének érvényesülését az adatok átadása során, vagyis működése nem alapulhatna a teljes büntetés-végrehajtási nyilvántartás átvételén és hasznosításán. Ilyen módon meg kellene oldani, hogy a rendőrségi rendszeren indított adatkérés átkerüljön a büntetés-végrehajtás rendszerkörnyezetébe, ott sor kerüljön a releváns adatok kigyűjtésére és megküldésére az adatkérő rendszerhez, majd a rendőr kolléga által megszokott rendszerben – lehetőség szerint az amúgy használt funkciókba áttemelhető módon – jelenjenek meg. Ez több, egymásra épülő műveletet és webservice szolgáltatást feltételez, ami több hálózati és rendszerkörnyezeti meghibásodási lehetőséget is jelent, csökkentve ezzel a rendelkezésre állást mint alapvető követelményt. Előbbi, alapvetően rendszer-technológiai nehézségek közös megoldása hosszabb távon jelentős előnyökkel járhat, addig azonban a következőkben bemutatandó, már jelenleg is rendelkezésre álló megoldás képes ellátni a biztonságos információmegosztást.

Az előző lehetőség (a rendőrségi rendszerbe történő integráció) kizárásával szinte egyedüli megközelítésként marad a büntetés-végrehajtási nyilvántartási rendszer olyan irányú bővítése, amely kifejezetten a rendvédelmi információmegosztásra szolgál, és a következő előnyök mindegyikét képes egyidejűleg kínálni a felhasználóinak:

- a) Folyamatosan rendelkezésre áll, így a papíralapú megkeresések hivatali időhöz kötött megválaszolásánál szélesebb körben fedi le a sürgős és soron kívüli adatigényeket.
- b) A rendőrségi szervek jogosult felhasználói számára saját és személyhez fűződő hozzáféréseken keresztül elérhető, ami egyben az egyes felhasználók tevékenységének nyomon követhetőségét is lehetővé teszi.
- c) A benne foglalt adatok (másképp fogalmazva a funkcionalitás mögött lévő adatbázisok) megegyeznek azokkal, amelyeket a korábban manuálisan feldolgozott jogsegélyek megválaszolása során alkalmaztak.
- d) Az adatkérés közvetlenül a büntetés-végrehajtás központi nyilvántartásából történik, így minden külső adatigénylésre vonatkozó visszajelzés – büntetés-végrehajtási adatok megjelenítése, vagy a megadott adatokkal egyező-

ség hiányának visszaigazolása – országos kutatásnak tekinthető a megkeresői oldalról.

- e) Az adatkérés és az információ elérhetősége közötti időmúlásnak elhanyagolhatónak kell lennie a levél formában megküldött kérdésre adott válaszával összevetve.
- f) A kapott információk értékelése nem igényelhet különleges büntetés-végrehajtási szakértelmet, jellemzően az alapadatokra, a rendvédelmi területen egységesen alkalmazott adatkörökre és/vagy kódszótári elemekre korlátozódhat.

Mindezen feltételeknek a büntetés-végrehajtás Főnix alkalmazásrendszere, a fogvatartotti alap nyilvántartási rendszer online lekérdező moduljának 2017-es verziója teljes mértékben megfelel, így alkalmas arra, hogy a rendvédelmi információmegosztás teljesen új metódusaként jelenjen meg. A következőkben a rendszer kivonatos ismertetése során elsődlegesen az előző verziókkal összevetve újabb funkciókra, a felhasználói élményt és hasznosságot fejlesztő sajátosságokra, illetve az adatbiztonságot garantáló elemekre koncentrálnunk.

Az online lekérdező modul bemutatása

1. számú kép

Az online lekérdező modul nyitóoldala a fejlesztői környezetben



Abból a felvetésből kiindulva, hogy a rendőri szervek irányából érkező adatkéréseket a büntetés-végrehajtási szervek csak kivételesen ritka esetekben tagadják meg, megállapítható a rendvédelmi adatkérés és információátadás kiemelt jó eredményessége. Ez elsődlegesen az adatkérőkön múlik, amennyiben hiánytalanul belefoglalják a kéréseikbe az azonosításhoz szük-

séges adatokat, a célhoz kötöttségre való utalást, illetve a megválaszolandó kérdéseiket (vagyis pontosan körülírják az igényelt adattartalmat). A kevés számú, megtagadott adatszolgáltatás jellemzően az azonosítási adatok hiányára vezethető vissza, ami – mint látni fogjuk – ebben a rendszerben kizárt.

Az Országos Rendőr-főkapitányság és a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága közötti hatályos együttműködési megállapodás átfogó és kölcsönösen előnyös megoldást tartalmaz, amely több szempontból osztja a Big Data jellegű rendszerek sajátosságait. Az együttműködő szervezetek közös előnye az adatáramlás korszerűsítése és a kapcsolódó, adminisztratív részfeladatok automatizációja. Ezen felül a rendőrség a rendelkezésre állás és a megbízhatóság mellett a sebességi tényező tekintetében is jobb szolgáltatáshoz jut a büntetés-végrehajtási adatok igénylésekor.

A megoldás egy mondatba sűrítendő lényege, hogy a rendőrségen e jogkörrel felruházott felhasználók, saját elhatározásuk alapján, közvetlen kapcsolaton keresztül érhetik el a büntetés-végrehajtás központi nyilvántartását, ahol szűkítő adatok megadásával a jelenleg vagy korábban fogva tartott személyek összesen 116 kiemelt adatköréhez férhetnek hozzá. Különösen hangsúlyos a „vagy korábban” szövegrész, amennyiben a korábbi hasonló funkcionalitás kizárólag az aktualitás szerint bv. intézetben tartózkodó személyek adatait tette elérhetővé, amely csak részben fedte le az adatkérők igényeit.

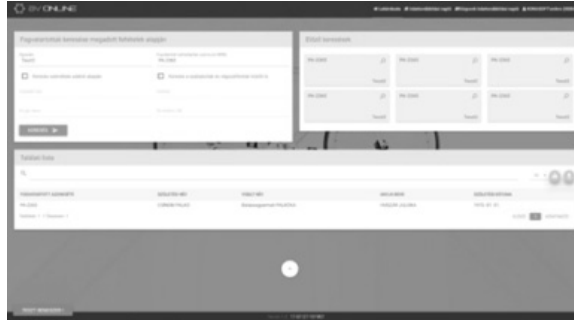
A rendőrségi felhasználók körét kétezer egyedi felhasználóban maximálja a megállapodás, amíg az egy időben lekérdezést végrehajtók (úgynevezett konkurens felhasználók) csoportját kétszáz főben. Utóbbi adat messze meghaladja, és egyben indokolatlanul költségessé teszi az előző oldalakon lehetőségként vázolt, telefonközponton alapuló megoldást. A rendőrségi felhasználók kijelölése helyben történik, de azonosításuk a büntetés-végrehajtási rendszerkörnyezetben megy végbe, így az adatgazdai kötelezettségeknek eleget téve később egyértelműen megállapítható, hogy mely felhasználók működtették a rendszert.

A sikeres belépés után a 2. számú képen látható képernyőn lehet lekérdezést indítani.

Érdeemes megfigyelni a moduláris felépítést, ami szinte magától értődővé teszi az oldalon való navigációt. A bal felső részben a kitöltendő adatmezők, jobboldalt felül a bejelentkezett felhasználó korábbi keresései láthatók (utóbbiak a többszöri adatkeresést segítik). Alul a sikeres keresés alapján kapott találat jelenik meg, ahonnan már elérhetők a konkrét büntetés-végrehajtási adatok. Mielőtt azonban ezeket sorra vennénk, szükséges megvizsgálni, hogy milyen input szükséges egy sikeres lekérdezéshez.

2. számú kép

Az online lekérdezőmodul kereső felülete, fejlesztői környezetben



- *Ügyszám*: minden esetben kötelező, szabad szöveges mező, a rendszer nem indít keresést ennek hiányában, de nem ellenőrzi az ide beírt tartalmat. Funkciója az adatszolgáltatás jogszabályi alapjának és/vagy célhoz kötöttségének dokumentálása. Ez történhet jogszabályi hivatkozással (például a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 71. §-ának jelölésével), saját ügyszámmal (akár Robotzsaru-iktatószámmal), vagy egyéb leírással, amelyet a felhasználó alkalmasnak talál az adatkérés aktuális és későbbi azonosítására.
- *Fogvatartott nyilvántartási száma*: ez az egyedi büntetés-végrehajtási adat mindig egyértelműen azonosít egy fogva tartást, és a hozzá tartozó természetes személyt. Ha ez az adatkérő rendelkezésére áll, akkor kizárt a többes találat lehetősége, így a természetes személyazonosító adatok megadása nem is szükséges.
- *Személyes adatok (családi és utónév, anyja neve, születési idő)*: ha a megkereső nincs birtokában a nyilvántartási számnak, akkor e természetes személyazonosító adatok mindegyikét meg kell adnia. Ezeket a beírt módon veti össze a rendszer a büntetés-végrehajtási nyilvántartás tartalmával, és a teljesen megegyező személyt kínálja fel találatként.
- *„Keresés szabadultak és végszállítottak között is” jelölő*: a korábbi verzióhoz képest jelentős előrelépés, hogy az adatkérő döntése alapján (amely a jelölőnégyzet használatában nyilvánul meg) az összes archiv elektronikus adatra is kiterjesztheti a keresést, valamint az épp két büntetés-végrehajtási intézet között szállított személyeket is figyelembe veszi a program. Fontos megjegyezni, hogy a személyes adatok megadása esetén itt több találat is elképzelhető azoknál, akik több nyilvántartási számmal is szerepelnek az adattárban.

Feltételezve a sikeres lekérdezést, az eredményül kapott listában kiválasztva a keresett személyt (fogva tartást), a program már az előre definiált adatokat tartalmazó képernyőre irányítja a felhasználót (3. számú kép).

3. számú kép

Az online lekérdező modul adattallózó felülete, fejlesztői környezetben



A 3. számú képen látható, hogy a rendszer a korábban már említett, 116 adatkört összesen 11 adattáblára bontottan tartalmazza. Ebből elsődlegesen a személyes adatok szűkített verzióját jeleníti meg, amely tovább részletezhető a lenyíló ablakokkal. Ezen felül a jobb oldali tartalomjegyzékben is kiválaszthatók az egyes adattáblák, amelyhez a program automatikusan odanavigál. A lenyíló táblák alkalmazása egyszerre kínálja a kiemelkedő szoftverergonómiát és áttekinthetőséget, illetve lehetővé teszi az adattovábbítási nyilvántartás specifikus vezetését is. Emellett a Big Data rendszerekre jellemző módon, a több forrásból származó adatokat úgy rendezi össze, hogy a felhasználó szabadon dönti el, hogy azok közül aktuális igényei szerint mit kíván megtekinteni.

Az adattovábbítási napló egy a felhasználók által alig észrevehető, mégis kulcsfontosságú funkcióként teszi lehetővé a közvetlen lekérdezést. Az adattáblák oldalra történő belépéssel az aktuális felhasználóhoz rendelt egy bejegyzés készül, ami az átadott (itt monitorra kiírt) adatokról szól. Ha a felhasználó bármelyik lenyíló táblát használja, az újabb sort keletkeztet a naplóban. Ilyen módon csak azok az adatok kerülnek az adattovábbítási naplóba, amelyek megjelenítéséért tevélegesen tett – kattintott – a felhasználó, de ezen adatok mindegyikét és minden esetben úgy tekintjük, hogy a kereső felületen megadott „ügyszámra” hivatkozással a büntetés-végrehajtás átadta. Hozzáadott értéként említhető még az egyes felhasználói csoportok tevékenységét (az általuk generált naplóbejegyzéseket) felügyelni képes és joga-

sult felhasználói szint, amellyel a rendőrségen belül is szavatolhatják a jogszerű alkalmazást, felhasználókezelést, és a kiváló minőségbiztosítást.

Megállapítható tehát, hogy a bemutatott megoldás és adatátadási módszer biztosítja a rendőri szervek számára a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény 29. § (1) bekezdésében foglalt, teljes körű tájékoztatásnak a különleges szaktudás nélkül kezelhető részét, ennek során pedig a célhoz kötött adatszolgáltatásra, a személyes adatok védelmére, és az adattovábbítás dokumentáltságára vonatkozó követelményeket is automatikusan teljesíti. Az Infotv.-ből levezethető, adatgazdai és adatkezelői kötelezettségek oldaláról vizsgálva ez a következőket jelenti:

- Az adatkezelés a rendőrségi (felhasználói) oldalon mindig meghatározott célból történik, amit az ügyszám mező kötelező kitöltése szavatol. Másodlagos garancia a felhasználói tevékenység és az adattovábbítás naplózása, így a felhasználói jogosultsággal bírók tevékenysége akár utólag is vizsgálható.
- Az adatkezelés csak az elérni kívánt cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig valósulhat meg. Az átadásra felajánlott adatkörök csoportosítása lehetővé teszi, hogy a lekérdezést végrehajtó kizárólag azokat az adatköröket ismerje meg, amelyeket az adott célhoz szükségesnek tart – ennek vizsgálata és eldöntése azonban az említett jogszabályi hivatkozás alapján a rendőrségi szervek esetében mindig az adatkérő joga és felelőssége.
- Az illetéktelen adatkezelés megelőzése elsődleges fontosságú, ennek érdekében a büntetés-végrehajtás teljesen szabad kezet ad az Országos Rendőrfőkapitányságnak a felhasználói jogosultságok kiadása és visszavételezése tekintetében. A felhasználók körének meghatározása és karbantartása lehetőség és egyben felelősség is, ami gyors reagálást és szinte azonnali hozzáférést tesz lehetővé, de megköveteli a lekérdezőkért való teljes felelősségvállalást is.

Összegzés

Megkerülhetetlennek látszik az a tény, hogy a jelenkorban elérhető és vélhető vagy valós értékkel bíró információknak már csupán az egyszerű tömege folyamatosan megújuló adatkezelési és feldolgozási megoldásokat követel meg, ami új iparágak, szolgáltatási szegmensek és új személyes készségek megjelenéséhez vezet. Ez alól a tendencia alól az állami szféra, és annak részeként a nyilvántartások vezetése, kezelése tekintetében évszázados hagyományokkal bíró rendvédelmi terület nem vonja ki magát, de a civil szféra kí-

sérlemező és a bukás esélyét is magában hordozó megoldásainál némileg megfontoltabban, a jogszerűség és szakszerűség folyamatos fenntartása mellett keresi a megoldásokat az újabb feladatokra. A minőségi feladatellátáshoz nélkülözhetetlen szervezetközi együttműködés keretében biztosítandó adatok akadálymentes átadási gyakorlatának értékelése során láthattuk, hogy a civil szférában már bizonyított Big Data-modell sajátosságai eredményesen, esetenként akár kibővülve jelennek meg a büntetés-végrehajtási szakmában, ami főképp a sebesség mint kritikus tényező szempontjából jelent újítást.

A bemutatott, 2017-es fejlesztésű online lekérdező modul az információmegosztás legjellemzőbb ágára és irányára reagálva kész és képes arra, hogy a rendőrségi és a büntetés-végrehajtási szervezetek közötti adatkapcsolatot új szintre emelje. Várakozásaink szerint már rövid távon bizonyítja, hogy az egységnyi információigény kielégülését az automatizált rendszerek minden olyan esetben gyorsítani tudják, amikor az adatok gyűjtése, küldése, értékelése vagy felhasználása nem igényel speciális szakértelmet. Ennek két, egyenként is értékelhető pozitív hatásmechanizmusa érhető el hosszabb távon:

- a) A büntetés-végrehajtási adatok felhasználójaként a rendőrség szakembereinek rendvédelmi ismeretköre folyamatosan bővül, így visszajelzést szolgáltathatnak nemcsak az online lekérdező modul fejlesztési irányait, de az egységes rendvédelmi nyilvántartási, adatkezelési és információáramlási gyakorlatait és eljárásait illetően is. Ugyanez az ismeretszerzés tehet elérhetővé későbbi fejlesztési ütemeket, amelyekben már több, ezen alapismertekre épülő adatot és információt is meg lehet osztani. Nem feledkezhetünk meg a viszonyosság elvéről sem, hiszen jóval szűkebb körben, de a büntetés-végrehajtás is visszatérően igényel és használ fel rendőrségi adatokat, amelyekre a jelen írásban vázolt modell ugyanúgy alkalmas.
- b) Tekintettel a büntetés-végrehajtási adatokra való, szerteágazó igényre, a kifejlesztett releváns adatkör (így az online lekérdező modul funkcionalitása) nem kizárólag a rendőrségi szervek számára releváns. Ennek megfelelően már a valós szolgálati felhasználás korai szakaszában vizsgálni lehet és kell a más szervezeteknek történő kiajánlást és bevezetést. Elsődleges ezek között természetesen a rendszer korábbi verzióját is alkalmazó Országos Bírósági Hivatal és háttérszervei, valamint azok a rendvédelmi szervek, amelyek jogszabályokban foglalt feladataik ellátása során rendszeresen vagy visszatérően igényelnek a büntetés-végrehajtás nyilvántartásában kezelt adatokat.

IRODALOM

A Főnix Rendszer On-line Lekérdező Interfészének rendszerleírása. Konasoft Kft.–Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Budapest, 2017

Mashey, John R.: Big Data and the Next Wave of Infrastrucure. Morgan Kaufmann Publ., San Francisco, 1996

Mayer-Shönberger, Viktor – Cukier, Kenneth: Big Data: A Revolution That Will Transform How We Live, Work, and Think. HVG Kiadó Zrt., Budapest, 2013

Prisznyák Szabolcs: On-line együttműködés a rendvédelemben. In: **Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán (szerk.):** Tanulmányok „A változó rendészet aktuális kihívásai” című tudományos konferenciáról. Pécs, 2013 [Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XIV.] <http://pecshor.hu/periodika/XIV/prisznyaksz.pdf>

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

https://en.wikipedia.org/wiki/Big_data

<https://intellipaat.com/blog/7-big-data-examples-application-of-big-data-in-real-life/>

<http://blogs.teradata.com/data-points/big-data-examples-from-global-brands/>